

ROZDZIAŁ XIII

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ W SFERZE EKOLOGICZNEJ

(Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie)

Procesy rozwoju w ciągły sposób kształtują środowisko przyrodnicze. Miejsce ochrony środowiska wyznaczone zostało w przyjętych w Polsce rozwiązaniach systemowych przejawiających się m.in. w:

- nadrzędnej zasadzie, jaką jest zasada zrównoważonego rozwoju,
- integralnym ujęciu przestrzeni przyrodniczej współzależnie z przestrzenią antropogeniczną jako podstawy kształtowania rozwoju,
- analizie uwarunkowań przyrodniczych powiązanej z uwarunkowaniami społecznymi, kulturowymi, ekonomicznymi i przestrzennymi,
- wkomponowaniu celów ekologicznych w system celów strategicznych polityki kształtowania przestrzeni, kryteriów z nich wynikających jako jednego z głównych komponentów procedury informacyjno-decyzyjnej regulującej całokształt procesów rozwoju i przestrzennego zagospodarowania kraju.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego w sferze ekologicznej na różnych poziomach zarządzania dotyczą przede wszystkim:

- a) harmonizowania zagospodarowania przestrzennego z układem przyrodniczym i ochrony obszarów o specjalnych walorach,
- b) ochrony i zrównoważonej gospodarki zasobami środowiska,

- c) zachowania i wzbogacania zasobów przyrodniczych,
- d) poprawy jakości środowiska,
- e) wzrostu bezpieczeństwa ekologicznego.

Zasady kształtowania polityki przestrzennej prowadzonej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej, a także zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy określa ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przyjmując ład przestrzenny i zrównoważony rozwój za podstawę tych działań.

Polityka przestrzenna prowadzona jest na trzech szczeblach zarządzania:

- a) krajowym,
- b) wojewódzkim,
- c) gminnym.

Dla każdego z tych poziomów zarezerwowano inne instrumenty polityki rozwoju, zarządzania przestrzenią i zasobami środowiska.

Na szczeblu krajowym jest to koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju określająca uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, w tym m.in.:

- 1) wymagania z zakresu ochrony środowiska i za-
bytków, z uwzględnieniem obszarów podlegają-
cych ochronie,
- 2) rozmieszczenie obiektów infrastruktury technicz-
nej i transportowej, strategicznych zasobów wod-
nych i obiektów gospodarki wodnej o znaczeniu
międzynarodowym i krajowym.

Do czasu opracowania ww. dokumentu obowią-
zuje polityka kształtowania przestrzeni kraju okre-
ślona w „Koncepcji polityki przestrzennego zago-
sodarowania kraju” opracowana przez Rządowe
Centrum Studiów Strategicznych w Warszawie (do-
kument ogłoszony w Monitorze Polskim nr 26
z 2001 r.). Dokument ten, podobnie jak wiele in-
nych, w tym ustalenia strategii rozwoju wojewódz-
twa, został uwzględniony w Planie Zagospodarowa-
nia Przestrzennego Województwa Podkarpackiego,
stanowiącym instrument zarządzania przestrzenią
i jednocześnie zasobami środowiska **na poziomie wo-
jewództwskim**.

**Główne kierunki polityki przestrzennej wo-
jewództwa w dziedzinie środowiska, określone
w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Wo-
jewództwa Podkarpackiego w oparciu o obowiąz-
ujące przepisy prawne, dotyczą określenia ob-
szarów i ustalenia na nich zasad i warunków za-
gospodarowania w zakresie:**

**1) ochrony terenów o wyjątkowych walorach
przyrodniczo-krajobrazowych poprzez:**

- zachowanie istniejących obszarów wielkoprze-
strzennych form ochrony obejmujących ekosys-
temy i korytarze ekologiczne o znaczeniu krajo-
wym i międzynarodowym (w tym włączonych
w obszary Natura 2000),
- uzupełnienie istniejącej sieci obszarów chronio-
nych,
- zmianę zasad ochrony obecnie istniejących ob-
szarów ochrony,
- uzgodnienia i koordynację działań ochronnych
z państwami i województwami sąsiednimi,
- poprawę stanu środowiska naturalnego, stwarza-
jącą możliwości wzrostu atrakcyjności gospodar-
czej (skutkującej np. wzrostem cen nieruchomości
na terenach objętych kanalizacją),
- sporządzenie planów ochrony dla wszystkich ist-
niejących parków krajobrazowych i rezerwatów
na terenie województwa;

2) polepszenia struktur ekologicznych (w tym
o znaczeniu międzynarodowym) i ochrony walo-
rów środowiska naturalnego poprzez podniesie-
nie rygorów ochrony środowiska na pewnych
obszarach lub włączenie nowych obszarów do
systemu ochrony przyrody i krajobrazu o zróżni-
cowanym reżimie ochrony m.in. utworzenie

w perspektywie kilkudziesięciu nowych rezerwa-
tów przyrody oraz Parku Krajobrazowego Puszczy
Sandomierskiej i Parku Krajobrazowego
Środkowej Wisły, istotnych z punktu widzenia
rozwoju funkcji wypoczynkowej dla metropolii
Rzeszowa;

3) ochrony wód powierzchniowych i podziemnych

– w planie wskazuje się obszary wymagające
szczególnych nakładów inwestycyjnych na popra-
wę jakości wód (m.in. budowa oczyszczalni ście-
ków i sieci kanalizacyjnej we wszystkich miej-
scowościach województwa, modernizacja istnie-
jących) i opracowania studiów programowo-prze-
strzennych mających na celu ochronę przed nie-
właściwym zagospodarowaniem przestrzennym,
ustala się zasady zagospodarowania dla następu-
jących obszarów:

- obszary zanieczyszczeń przygranicznych wzdłuż
granicy z Ukrainą (Wiar, Wisznia, Szkło);
- obszary byłych kopalni siarki (Machów, Basznia);
- obszary zlewni hydrograficznych rzek Podkar-
pacja do uzyskania I klasy czystości (w ocenie
ogólnej);
- obszary 10 Głównych Zbiorników Wód Podziem-
nych wraz ze strefami ochronnymi ONO i Owo
posiadającymi zatwierdzoną dokumentację hydro-
geologiczną, jak również określone orientacyjnie
strefy zbiorników nieudokumentowanych;
- obszary źródliskowe Karpat i Roztocza (ochrona
i zalesianie);
- obszary występowania naturalnych źródeł (ochro-
na przed zanikiem);
- obszary dolin rzek Podkarpacia tworzące sieci
ekologiczne o znaczeniu krajowym i międzyna-
rodowym, których istnienie powinno wpływać ko-
rzystnie na stan czystości wód,

**4) wykorzystania rezerw w istniejącej bazie sa-
natoryjnej uzdrowisk (Horyniec, Iwonicz Zdrój,
Rymanów Zdrój, Polańczyk) oraz wykorzysta-
nie zasobów wód mineralnych, środowiska
i klimatu sprzyjających tworzeniu nowych ob-
szarów uzdrowiskowych m.in. w miejscowo-
ściach:**

- a) Komańcza (uzdrowisko klimatyczne) i Jawornik
(w gm. Komańcza),
- b) Czarna ze względu na obfitość wód mineralnych
i lokalny mikroklimat,
- c) Rabe k. Baligrodu i na terenach wsi Huczwie (gm.
Baligród) – ze względu na walory krajobrazowe,
klimatyczne i zasoby wód mineralnych, Rabe
kwalifikuje się do utworzenia uzdrowiska o zna-
czeniu międzynarodowym,
- d) Lipa w gm. Zaklików (po likwidacji poligonu
wojskowego),

- e) Bircza, gm. Bircza (wykorzystanie lokalnego mikroklimatu),
- f) Latoszyn, gm. Dębica (reaktywowanie przedwojennego ośrodka uzdrowskiego opartego o wody lecznicze);
- 5) ochrony i racjonalnego wykorzystania kopalin podstawowych i pospolitych o znaczeniu regionalnym** – podstawowe kierunki w tym zakresie to:
- racjonalna eksploatacja i ochrona m.in.
 - zasobów surowców z grupy energetycznych o dużym znaczeniu dla rozwoju województwa, tj. gazu ziemnego,
 - surowców podstawowych. Na uwagę zasługują: udokumentowane złoża gipsów i dolomitu, zasoby wód mineralnych uznanych formalnie za lecznicze, torfy borowinowe ze złoża Podemszczyzna (pow. Lubaczów) – wykorzystywane w lecznictwie uzdrowskim,
 - zasobów surowców pospolitych, tj. surowców ilastych, kruszyw naturalnych, kamieni drogowych i budowlanych o korzystnych warunkach geologiczno-górnictwowych,
 - pozyskiwanie energii ze źródeł energii odnawialnych (wiatr, energia słoneczna, itp.),
 - ciągły proces prowadzenia prac geologicznych, badawczych i poszukiwawczych dla udokumentowania nowych i szczegółowego rozpoznawania złóż o zasobach prognostycznych;
- 6) gospodarki leśnej i zalesień**, gdzie za podstawowe kierunki działań uznaje się:
- zabezpieczenie ciągłości lasów oraz ich pozaprodukcyjnych i produkcyjnych funkcji, a także ich kompleksowa ochrona,
 - zalesienia nieużytków, gruntów rolnych niskich klas w celu zapewnienia trwałości lasów, ochrony korytarzy ekologicznych, ochrony zasobów wód podziemnych, zwiększenia retencji,
 - przebudowa na zasadach zrównoważonego rozwoju znacznych obszarów lasów (Bieszczady, Beskid Niski, Pogórze Przemyskie) w kierunku lasu zgodnego z siedliskiem,
 - przywrócenie utraconej bioróżnorodności i walorów krajobrazowych ekosystemów leśnych.
- 7) rekultywacja obszarów zdegradowanych**, gdzie określone zostały zasady zagospodarowania przestrzennego służące przywróceniu równowagi przyrodniczej;
- 8) ochrona atmosfery i klimatu akustycznego**. W planie określono zasady ochrony dla:
- obszarów wymagających poprawy stanu atmosfery (częste przekroczenia standardów jakości powietrza),
 - obszarów wymagających ograniczenia uciążliwości (szczególnie silne przekroczenia poziomu hałasu i drgań) występujących w miastach,
- 9) minimalizowania negatywnych skutków gospodarczych procesów denudacyjnych w strefie obszarów osuwiskowych**,
- 10) ochrony korytarzy ekologicznych**, dla których ustalono generalne zasady zagospodarowania,
- 11) ochrony środowiska w rolnictwie** poprzez m.in. wyznaczenie obszarów województwa:
- preferowanych do rozwoju rolnictwa ekologicznego i produkcji rolniczej przyjaznej środowisku, gdzie powinno się stosować zabiegi ochrony czynnej, przeciwdziałać odłogowaniu ziemi, chronić różnorodność starych odmian roślin użytkowych oraz chronionych populacji,
 - użytkowanych rolniczo o unikatowych walorach przyrodniczych, dla których należy opracować program wyznaczania,
- 12) ochrony środowiska w energetyce** poprzez:
- ograniczanie zanieczyszczeń** emitowanych przez energetykę,
 - eliminowanie barier i pułapek ekologicznych powstających w procesie budowy i eksploatacji obiektów, w szczególności na terenach o dużych walorach przyrodniczych i na trasach intensywnych przelotów ptaków (np. poprzez znaczenie linii energetycznych),
 - dążenie do rozwoju przesyłu energii elektrycznej podziemnymi kablami na obszarach o szczególnych walorach krajobrazowych i przyrodniczych,
 - dokumentowanie i efektywne wykorzystywanie geotermalnych źródeł energii,
- 13) ochrony środowiska w obszarach zurbanizowanych, dla których podstawową zasadą jest:**
- lokalizacja inwestycji zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
 - zachowanie obowiązujących standardów jakości środowiska w zakresie ochrony powietrza, wód powierzchniowych i podziemnych, gleb, klimatu akustycznego i innych wynikających z lokalnych warunków i obowiązujących przepisów prawnych,
 - kształtowanie struktur przestrzennych posiadających zdolność do samoregulacji (tereny zieleni, tereny biologicznie czynne itp.) i równoważących struktur technicznych na terenach zurbanizowanych o naruszonej równowadze środowiska,
- 14) ustaleń dla obszaru funkcjonalnego „Zielone Karpaty” i 3 Transgranicznych Obszarów Chronionych – utworzonych w celu** skoordynowanej ochrony i racjonalnego wykorzystania miejsc o wysokich walorach turystycznych i przyrodniczo-krajobrazowych na pograniczu polsko-słowackim i polsko-ukraińskim;

15) ochrony walorów krajobrazowych poprzez m.in.:

- prowadzenie edukacji społeczeństwa w zakresie rozwijania świadomości wartości ekologicznej krajobrazu, a szczególnie w aspekcie estetyki i unikalności zasobów m.in. poprzez promowanie pozytywnych przykładów,
- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarach przewidzianych do szczególnej ochrony, które w chwili obecnej są jedynym i istotnym instrumentem w ochronie i kształtowaniu ładu przestrzennego, a tym samym ochrony walorów krajobrazowych,
- preferowanie funkcji ekologicznych lasów i terenów leśnych jako podstawowych elementów krajobrazotwórczych w województwie, przy zachowaniu właściwych proporcji zalesień w gminach,
- kształtowanie terenów zieleni sąsiadujących z ciągami komunikacyjnymi tak, by zapewnić ochronę przed hałasem i wzbogacić walory widokowe oraz nie prowokować migracji zwierząt przez obszary komunikacyjne.

Na **szczeblu gminnym** podstawowym instrumentem zarządzania przestrzenią gminy jest **miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego**, stanowiący dokument prawa miejscowego. Na podstawie tego dokumentu lokalizowane są wszelkie inwestycje, w przypadku zaś jego braku, inwestycje lokalizowane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji ustalających lokalizację celu publicznego zgodnie z ustawą o planowaniu przestrzennym. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego powinien być zgodny ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy określającym m.in.:

- 1) kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów,
- 2) obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,
- 3) obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- 4) kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
- 5) obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania

przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² oraz obszary przestrzeni publicznej,

- 6) obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne,
- 7) kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
- 8) obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych,
- 9) obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny,
- 10) obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.

W opracowanym w 2003 r. „Programie ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego” zwraca się uwagę na ten szczególnie instrument zarządzania zasobami środowiska, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Ważnym zadaniem jednostek samorządu terytorialnego będzie zweryfikowanie dotychczasowych lub opracowanie nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp), z uwzględnieniem zwłaszcza takich zagadnień, jak:

- istniejące i potencjalne obiekty niebezpieczne;
- obszary niespełniające ustalonych wymagań w zakresie jakości środowiska;
- obszary zalesień i zadrzewień;
- obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- wykorzystanie lokalnego potencjału w zakresie zaopatrzenia w energię i surowce;
- określenie relacji pomiędzy terenami zainwestowanymi a otwartymi.

Priorytetem powinny być obszary, dla których obowiązujące dotychczas plany zostały uchwalone przed 1 stycznia 1995 roku, a które z końcem 2002 roku utraciły moc.